

FAMILIE ACROLOXIDAE – KAPSLAKKEN

Deze karakteristieke slakjes, kapslakken genoemd, met als schelp een langgerekt kapje met scheve punt, lijken nauw verwant te zijn met de zgn. mutsslakken, die ook geen echt slakkenhuisje hebben. Schijn bedriegt hier. Anatomisch onderzoek wijst uit dat we niet te maken hebben met bloedverwantschap; het gaat om vormverwantschap. Ook bij sommige groepen van zeeslakken zien we soorten met kapvormige schelpen. De schaalhoren, *Patella vulgata*, die op namaakrotsen langs de kust in het Zuiden van ons land nog voorkomt, is hiervan een bekend voorbeeld.

De Acroloxidae werden vroeger op basis van de kapvormige bouw van de schelp ondergebracht bij de Ancyloidea (zie blz. 167). Op grond van de structuur van de genitalia, de radula, en de eikapsels, wordt de groep momenteel tot een aparte superfamilie en familie gerekend (BONDESEN 1950, BURCH 1963, HUBENDICK 1972). Ook het verloop van de spermatogenese (zaadcelvorming) en het basisaantal chromosomen ($n = 18$, in plaats van 15 bij Ancyloidea) pleiten voor een meer zelfstandige plaats in het systeem.

Bij de Acroloxidae liggen de mantelopening, de anale en renale openingen, en de genitale openingen aan de rechterzijde. Een goed ontwikkelde spiermaat ontbreekt.

Acroloxus lacustris (Linnaeus, 1758)**Kapslak****Schelp**

Langgerekt kapvormig; de lengte is bijna tweemaal de breedte. De zijden lopen parallel. Bij exemplaren die op een bol oppervlak geleefd hebben, zoals de stengels van biezen of riet, heeft de kromming van de schelprand zich daaraan aangepast. De opvallend scherpe top is links van de mediane lengtelijn gelegen, in de achterste helft van de schelp. De dorsale zijde van de top is glad; de flanken van het apicale gebied zijn dikwijls voorzien van een fijne radiaire sculptuur van soms onderbroken lijnen of puntenrijen (ZIE TAMAS & KOVACS 1985). De rest van de schelp kan een concentrische sculptuur hebben van een variabel, relatief klein aantal groeilijnen. De schelp is bij volledig aanwezig periostracum fijn gerasterd; de strepen zijn enigszins gegolfd tot zigzagvormig. De schelp glanst nauwelijks (bij aanwezigheid van het periostracum). Het periostracum reikt verder dan de rand van de kalkschelp, soms is het van haren voorzien. De binnenzijde van de schelp is vrij glad en glanzend.

Afmetingen: lengte tot 8,5 mm, breedte tot 4,0 mm, hoogte

tot 2,0 mm. Lengte/breedte-verhouding variërend tussen 1,4 en 2,2.

Dier

De mantel heeft gewoonlijk een donkere pigmentatie, geslachtschikt in microscopisch kleine veldjes.

Levenscyclus

Er is één generatie per jaar. De grotere slakken kunnen in de winter op de bodem gevonden worden (HADDERINGH ET AL. 1987). De eikapsels (fig. 272) worden afgezet als heldere, vlakke, ronde pakketjes met 2-12 eieren (meestal 6-8), op een stevig substraat zoals waterplanten of stenen (BONDESEN 1950, FRÖMMING 1956). Pas uitgekomen slakjes zijn aangetroffen in de periode juni-juli (HEITKAMP 1982).

Voedsel

Het voedsel bestaat uit algen en rottende delen van levende waterplanten (FRÖMMING 1956).

Biotopen

Acroloxus lacustris is typisch voor stilstaande, wat grotere wateren, zoals plassen en kanalen. Er is een voorkeur voor dieper water (tot meer dan 150 cm) (STEENBERGEN 1993). De soort komt ook voor in de grote rivieren, maar vermijdt daar plaatsen met sterke stroming; enige golfslag wordt wel verdragen. De dieren leven vooral op waterplanten zoals waterlelie (*Nymphaea alba*) en gele plomp (*Nuphar lutea*) en ondergedoken delen van planten als kalmoes (*Acorus calamus*) of lisdodde (*Typha* sp.). Ook op dode bladeren en aan de onderkant van stenen worden de slakken gevonden.

Minimum pH 5,4 (HEITKAMP 1982). Zoutgehalte tot 3‰ (JAECKEL 1962). De soort heeft een duidelijke voorkeur voor wat warmer water en kan zelfs nog gevonden worden bij temperaturen van 30°C, bijv. bij koelwateruitlaten van elektriciteitscentrales (HADDERINGH ET AL 1987).

Recente verspreiding fig. 248, 249

Wijd verspreid in heel Nederland.

Areaal

De soort is bekend van Zuid-Scandinavië zuidwaarts, uit heel Europa en bepaalde delen van Azië (HUBENDICK 1972).

Fossiel voorkomen

In Nederland aangetroffen in het Holoceen, Eemien, Holsteinien, Interglaciaal van Bavel en Laat-Tiglien (Klei van Tegelen).

© **Figuur 397, 398** (blz. 168)